

«Αποκαλύπτοντας τη βία»: Μια δύσκολη αλλά αναγκαία απόφαση

Δουκάκου Μαρία, MSc, PhD, Κλινική Ψυχολόγος, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
Χατζηγαλήνη Βίκυ-Ελένη, MSc Ψυχολόγος, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Η έμφυλη βία συνιστά παγκόσμιο φαινόμενο. Παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα και εκφράζεται ως μορφή ισχύος και ελέγχου, διακυβεύοντας την ψυχική και τη σωματική υγεία. Εντούτοις, είναι ανεπαρκώς καταγγελλόμενη...

Στην έμφυλη βία διαστρεβλώνεται η αυτοεικόνα και διαρρηγνύεται η εμπιστοσύνη στον εαυτό και στους άλλους. Το θύμα νιώθει τρομοκρατημένο, ένοχο, ντροπιασμένο, ταπεινωμένο και απροστάτευτο. Η απώλεια αυτονομίας και ελέγχου και η αίσθηση αδυναμίας λειτουργούν διαβρωτικά σε κάθε προσπάθεια φυγής από το δράστη, ειδικά εάν κατέχει θέση εξουσίας και ελέγχου, από την οποία εξαρτάται η επιβίωση ή/και η επίτευξη ενός σημαντικού στόχου ζωής. Το θύμα υφίσταται άμεσο ή έμμεσο εκφοβισμό και εκβιασμό, που παρακωλύει την αποκάλυψη και καταγγελία της βίας.

Συχνά, λέγεται ότι τα θύματα δεν φεύγουν από το δράστη και δεν καταγγέλλουν τη βία, είτε από προσωπική επιλογή, είτε από αδυναμία. Συνεπώς, θεωρούνται συνυπεύθυνα για αυτό που τους συμβαίνει. Η αντίληψη αυτή δεν ευσταθεί, καθώς αγνοεί τις σοβαρές ψυχολογικές επιπτώσεις, ειδικά, της χρόνιας κακοποίησης, οι οποίες παραλύουν και καθηλώνουν το άτομο στο ρόλο του θύματος. Παραγνωρίζει, επίσης, ψυχολογικούς και κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες, που λειτουργούν αποτρεπτικά στη διαμόρφωση οποιουδήποτε σχεδίου διαφυγής. Κατά συνέπεια, δικαιολογεί το δράστη και ενοχοποιεί το θύμα.

Μερικοί από τους κυριότερους παράγοντες που εμποδίζουν την αποκάλυψη της βίας είναι:

- Ο φόβος: το κυρίαρχο συναίσθημα που ενδυναμώνει την κακοποιητική μακρόχρονη σχέση και αποτρέπει τη διακοπή της. Η σκέψη για φυγή λαμβάνει τρομακτικές διαστάσεις, εξαιτίας ενός διαρκούς φόβου, που γίνεται τρόμος, για το τι θα συμβεί την επόμενη στιγμή, μήπως ο δράστης κάνει κακό στο θύμα ή/και στα παιδιά, μήπως στιγματιστεί και απομονωθεί ή μήπως η αποκάλυψη δεν γίνει πιστευτή. Η μη καταγγελία βίαιων περιστατικών κρύβει τον φόβο συνεπειών τόσο για το θύμα, όσο και για το θύτη.
- Η ψυχολογική εξάρτηση: η χρόνια σωματική και συναισθηματική κακομεταχείριση σταδιακά καταστρέφει την αυτοεκτίμηση του θύματος και οδηγεί στην επικράτηση συναισθηματικής εξάρτησης από τον δράστη, σε βαθμό που το θύμα πιστεύει ότι δεν μπορεί να επιβιώσει μακριά του. Συνεπώς, οποιαδήποτε προσπάθεια διαφυγής φαντάζει ανέφικτη, ιδίως στη σκέψη στήρησης του πατέρα από τα παιδιά, ενώ ο δράστης μοιάζει παντοδύναμος.
- Η αγάπη προς το δράστη: θετικά συναισθήματα συνεχίζουν να υπάρχουν παρά την ασκούμενη βία και σε συνδυασμό με τη μετάνοια που εκφράζει ο δράστης και την υπόσχεση περί μη επανάληψης της βίαιης συμπεριφοράς, ενισχύουν τον φαύλο κύκλο της βίας και τροφοδοτούν την ελπίδα ή την αυταπάτη ότι ο δράστης θα αλλάξει. Έτσι, το θύμα δικαιολογεί τη βία του δράστη και κατηγορεί τον εαυτό του.

- Η οικονομική εξάρτηση: η ανεργία και η οικονομική δυσπραγία, ειδικά όταν υπάρχει ευθύνη ανατροφής παιδιών, δυσχεραίνουν την απόφαση του θύματος για απομάκρυνση από την κακοποιητική σχέση. Συνεπώς, καλλιεργείται η πεποίθηση περί αδυναμίας ανταπόκρισης στις αυξημένες, καθημερινές ανάγκες, καθώς και ο φόβος της φτώχειας και της απομόνωσης.
- Τα κοινωνικά στερεότυπα του ρόλου του φύλου: σε συνδυασμό με ένα πιθανό ιστορικό προηγούμενων κακοποιητικών εμπειριών, καθιστούν τη βίαιη επιβολή ως έκφραση «ανδρισμού», οπότε μπορεί να θεωρηθεί ένδειξη αγάπης και δεν αποτελεί πάντα για το θύμα αιτία διακοπής της σχέσης.
- Η αποθάρρυνση από το κοινωνικό περιβάλλον: προτροπές όπως «Βρείτε τα», «Μην χαλάσεις το σπίτι σου», «Δεν μπορώ να επέμβω, είναι οικογενειακή υπόθεση», «Μήπως υπερβάλεις;», σε συνάρτηση με την αντίληψη της βίας ως ιδιωτική υπόθεση, μειώνουν την πιθανότητα αποκάλυψης της βίας.
- Η απουσία άμεσων συνεπειών για το δράστη: η πεποίθηση του θύματος ότι ούτε η απομάκρυνση από τον βίαιο δράστη αποτελεί επαρκή προστασία, καθώς ακόμη κι αν ληφθούν νομικά μέτρα μπορεί να παραβιαστούν από το δράστη, ενισχύει την ανασφάλεια και το φόβο του θύματος.

Ωστόσο, κάποια θύματα βίας καταφέρνουν να σπάσουν τη σιωπή, αν και εξακολουθούν να φοβούνται και να ντρέπονται... Τολμούν και αποφασίζουν να αναζητήσουν βοήθεια, με κίνητρο την ευθύνη προστασίας των παιδιών τους, που υπερέχει της διατήρησης της σχέσης. Συχνά, η απόφαση για διαφυγή έχει πολλά πισωγυρίσματα, δεδομένου ότι δεν είναι ούτε απλή, ούτε εύκολη.

Η προτροπή και ενθάρρυνση του θύματος βίας για “σπάσιμο της σιωπής” είναι αδιαμφισβήτητη, αρκεί να συνδυάζεται με την:

- α) εφαρμογή άμεσων ποινικών κυρώσεων και μέτρων για το δράστη,
- β) εφαρμογή μέτρων για την άμεση ασφάλεια και υποστήριξη του θύματος
- γ) ευαισθητοποίηση των προσώπων με τα οποία έρχεται σε επαφή το θύμα (νομικοί, ιατροί, αστυνομικοί). Σε μια κοινωνία, που θα εναρμονίζεται με την ουσιαστική ισότητα των φύλων, το σπάσιμο της σιωπής δεν θα εκθέτει το θύμα, αλλά θα αποκαλύπτει την εγκληματική συμπεριφορά του δράστη.

Άμεση ψυχοκοινωνική υποστήριξη, που συντελεί στην ενδυνάμωση του θύματος και στην αποκάλυψη της βίας παρέχεται από τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, μέσω της 24ωρης Τηλεφωνικής Γραμμής SOS «**15900**», καθώς και από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α), μέσω της 24ωρης Τηλεφωνικής Γραμμής Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας «**197**» και της Εθνικής Γραμμής Παιδικής Προστασίας «**1107**». Επιπρόσθετα, παρέχεται η δυνατότητα επικοινωνίας των θυμάτων με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης του Ε.Κ.Κ.Α..